

1941. aasta 25. juuni koidikul...

Samal ajal kui Põhjarinde (Leningradi SRK) väed sooritasid neid saladuslikke ümbergrupeerumisi, jätkus lahingutegevuse arenemine Baltimaades samas (s.o katastroofilises) suunas. Ainult Daugavpilsi suunal pidurdas Leljušenko 21.MK tankistide meeletult julge löök paariks päevaks vaenlase edasitungi. Kõikides ülejäänud rindelõikudes forsseerisid sakslased peaaegu takistamatult Daugava, liikudes Režitsa-Pihkva-Leningradi „finišsirgele“.

Ainsaks reserviks, mida nõukogude väejuhatust sai viivitamatult kasutada, oli väga võimas Leningradi SRK lennuvägi. Daugava sillad ja ülepääsukohad olid 2., 44. ja 58. (Staraja Russa rajoonis) ning 201., 202. ja 205. (Gatšina rajoonis) pommituslennuväe polkude (PLP) löögiulatuses. Kas nõukogude väejuhatust sai aru sellest tohutu suurest osast, mida lennuvägi võis mängida strateegiliselt tähtsate veetõkete hoidmisel? Loomulikult sai! Mõned päevad hiljem, kui purustatud Läänerinde vööndis Valgevenes hakkasid sakslased ületama Berezina jõge, andis Kaitse rahvakomissar Timošenko ise käsu, mille kohaselt Berezina ülepääsude purustamiseks haarati kaasa kõik, mis lennata suutis. Alates kergetest pommitajatest Su-2 kuni raskete ja aeglaste (nagu jõepraamid) TB-3-deni.

Timošenko käsk nõudis vahetpidamata väikestelt kõrgustelt pommitamist. Saksa ajaloolased kutsuvad neid päevi „õhu-Verduniks“. Meie lennuvägi kandis tohutu suuri kaotusi. Kaugpommitajate DB-3f polgud, mis kuidagi ei sobinud madalalt kõrguselt pommitamiseks, sulasid nagu lumi päikese käes. Hukkusid kauglennuväe lendurid ja tüürimehed – need olid professionaalid Punaarmee jaoks unikaalse ettevalmistustasemega. Sellist hinda maksis Peakorter mõne päeva võitmise eest, millega saadi siseringkondadest Valgevenes kohale tuua uued väeosad. Ning märgime, et mitte keegi hilisematest ajaloolastest ja sõjaväespetsialistidest ei kritiseerinud seda julma, aga sõjaliselt hädavajalikku rahvakomissari otsust...

Naaseme aga siiski Baltimaadesse. Kas Põhjarinde õhujõud olid võimelised oluliselt kahjustama ülepääse Daugavast? Ülaloodud pommituslennuväe polkudes oli sõja algul 201 korrasolevat SB lennukit. Peale selle võidi massilisse õhurünnakusse kaasata ka Eestis Tartu rajoonis paikneva 4.lennuväediviisi kolm pommitajate polku (35., 50. ja 53.), mis sõjategevuse algusest oli operatiivselt Põhjarinde alluvuses. See teeb veel 119 korrasolevat pommitajat.

Nende lennuväeosade baseerumiskohtade ja Daugava jõe vaheline 400-500 km distants lubas kasutada „vananenud“ pommitajaid SB maksimaalse pommitkoormaga. Ning erinevalt Berezina juures kujunenud traagilisest olukorrast võidi siin pommitajaid kogu teekonna ulatuses katta 7., 159. ja 153. hävituslennuväe polkude (HLP) uusimate MiG-3 hävitajatega. Neid uusimaid oli (nõukogude ajaloolaste arvates) väga vähe – kõigest 162 korrasolevat MiG-3-e. Seda oli muidugi vähem kui oleks tahetud – kuid sellegipoolest poolteist korda rohkem, kui oli hävitajaid ainukeses sellel sõjatandril tegutsevas Luftwaffe hävitajategrupis JG-54 (24. juuni 1941.a seisuga 98 korrasolevat „Messerschmitt“ Me-109F lennukit).

Kui ka sellest oleks väheseks jäänud, siis olid põhjarinde koosseisus veel Murmanski ja Petrozavodski rajoonis baseeruvad 10., 137. ja 72. PLP-d, mida oleks olnud võimalik üsna kiiresti lõunasse Leningradi juurde ümber paigutada.

Võib-olla seda oligi vähem kui nõukogude väejuhatust oleks tahtnud, kuid Luftwaffe 1.Õhulaevastiku (mis puhastas teed armeegrupi Nord vägedele) koosseisus oli kõigest 210 korras pommitajat (24. juuni 1941.a hommiku seisuga). On märkimisväärne, et Põhjarinde staabi koondettekandes Nr.3, mis koostati 22. juunil kell 12 päeval, kirjutati: „*vaenlane pole meie rindelõigis veel lahingusse toonud oma peamisi õhujõudusid, piirdudes üksikute gruppide ja lennukite tegutsemisega*“. See hinnang on üsna arusaadav, kui meenutada, et Luftwaffe 1.Õhulaevastiku koosseisus olevate korras lahingulennukite arv (330) oli **täpselt kümme korda väiksem sellest, mida Punaarmee kõrgem ülemjuhatust arvestas sakslastel sellel suunal olevat**. Vähemalt võib sellise järelduse teha alles 1993. aastal avalikustatud 1941.a. jaanuaris toimunud Kindralstaabi operatiiv-taktikalise „mängu“ materjalide põhjal.

Järgmine küsimus – kas oli Põhjarinde õhujõudude juhatus suuteline sellist suuremastaabilist rünnakut organiseerima?

Tõe kriteeriumiks on praktika! Aga praktika näitas, et oli suuteline ja veel kuidas!

1941. aasta 25. juuni koidikul andsidki kõik ülaloodud lennuväeosad, aga ka Põhja- ja Balti laevastiku lennuvägi võimsa löögi vaenlase pihta.

Niimoodi kirjeldab neid sündmusi lennuväemarssal A.A.Novikov:

„...25. juuni varahommikul olin ma sõjaväeringkonna staabi keldris asuvas sidesõlmes. Tehti veel viimaseid ettevalmistusi, täpsustati andmeid, peeti veel lühikesed jutuajamised lennuväeosade komandöridega ja siis hakkasid lennuväljadel mootorid möirgama. 263-st pommitajast ning 224-st

hävitaajast ja ründelennukist koosnev õhuarmaada võttis suuna vaenlase poole... Rünnak kestis mitu tundi, üks grupp vahetus teisega... Esimest korda meie õhujõudude ajaloos võttis tegevusest üheaegselt osa nii suur arv sõjatehnikat, kusjuures kogu rinde ulatuses: Viiburist Murmanskini... See nõukogude lennuväe ajaloos esimene mitmepäevane operatsioon veenis meid...“ Ja nii edasi...

Kuid see õhulöök ei tabanud üldsegi sakslasi! Kogu see õhuarmaada ründas...SOOMET! Sajad tonnid pomme tabasid sildu, maanteid, tehaseid, raudteejaamu, linnasid ja lennuvälju kogu riigi territooriumil, „Viiburist Murmanskini“ – nagu seltsimees marssal ilma vähimagi kohmetuseta kirjutas. „Meie maa vastu toimepandud õhuriinakud, kaitsetute linnade pommitamised, rahulike elanike tapmine – kõik see näitab mistahes diplomaatilisest hinnangust paremini, kuidas suhtub Nõukogude Liit Soomesse, - sellise avalduse tegi Soome parlamendisaadikutele peaminister Johan Rangell. 25. juuni õhtul kuulutas Soome parlament, et Soome asub Nõukogude Liiduga sõjaseisukorras.

Jätame Soome ajaloolastele õiguse ka edaspidi diskuteerida selle üle, kas see õhukallaletung oli Soome sõttaastumise põhjuseks või kasutas Soome juhtkond seda lihtsalt sündsena ettekäändena traagilise 1939/40 aasta Talvesõja eest kättemaksmiseks. Meie aga püüame võrrelda 25. juuni koidikul Nõukogude-Soome piiril juhtunut 22. juunil teisel, Nõukogude-Saksa piiril juhtunuga.

Lohutame kohe lugejat, kelle arvates on solvav igasugune Stalini võrdlemine Hitleriga – erinevusi on rohkem kui kokkusattuvusi. Absoluutselt ühesugused olid ainult mõlema tüürnõu poolt kasutatud alatud meetodid ja need „pehkinud ettekäanded“, millega nii nõukogude kui ka fašistlik propaganda püüdis maailma avalikkust petta.

Nõukogude Liit ei esitanud (täpselt nagu Saksamaagi) oma tulevasele ohvrile mingeid süüdistusi rahulepingu tingimuste rikkumise kohta ning hoidis kuni viimase tunnini temaga normaalset diplomaatilist suhteid. Tulevast agressiooniohvrit püüti uinutada valelike sõpruse ja teineteisemõistmise avaldustega. Näiteks tegi nõukogude saadik Helsingis Pavel Orlov ainult **kolm päeva enne massilise pommirünnaku algust** (22. juuni 1941.a õhtul) avalduse, et **Nõukogude Liit austab Soome neutraliteeti**. Ja alles peale seda, kui agressioon sai sündinud faktiks, hakkasid natslikud ja kommunistlikud agitaatorid leierdama „sunnitult, preventiivsest löögist“.

Sellega kogu sarnasus lõpebki. Edasi tulevad ainult erinevused.

Baltimaades asuvate Nõukogude lennuväljade pihta 22. juunil 1941.a sooritatud õhurünnaku esimeses laines osales kõigest 76 pommitajat ja 90 hävitajat. Soomet pommitati aga tunduvalt põhjalikumalt. See on ka selge – oli millega pommitada (vt. ülalpool Põhjarinde lennuväe koosseisu). Saksa lennuvägi baseerus piiräärsetele lennuväljadele alles mõned nädalad (või isegi mõned päevad) enne lahingutegevuse algust. Luftwaffe lendurid tegutsesid uue, tundmatu territooriumi kohal. Stalinlikud kotkad aga lendasid pisiasjadeni tuttavalt marsruudil – esimese Nõukogude-Soome sõja (1939/40 aasta talv) ajal sooritas nõukogude lennuvägi üle 80 tuhande lahingulennu. Sakslastel tuli purustada lennuvägi, mis ületas neid arvukuselt mitmekordselt. Nõukogude õhujõud võisid aga tegutseda rahulikult, praktiliselt tähelepanu pööramata mõnekümne Soome hävitaja vastutegevusele.

Täiesti erinevaks osutusid ka 22. ja 25. juuni sündmuste poliitilised tagajärjed. Sõnamurdlik kallaletung Nõukogude Liidule kvalifitseeriti rahvusvahelises Nürnbergi tribunalis kui hitlerliku režiimi raske kuritegu. Ka Nõukogude Liit osales Nürnbergi tribunalis – kuid sugugi mitte ühe süüdistatava rollis... Saksa ajaloolased tegid sõjajärgsel ajal ära suure töö, et avalikustada maailmasõja ettevalmistamise ja lahtipäästmise mehhanismi. Nende nõukogude „kolleegid“ tegutsesid aga palju osavamalt.

Enamikus populaarsetes sõjaajaloolistes raamatutes (nende „teoste“ hulka kuuluvad ka kõrgkoolis kasutatavad NSVL ja NLKP ajaloo õpikud) pole isegi mainitud tulekahjudes lõõmavaid Soome linnu. Aga neis vähearvulistes töödes, kus mainitakse Soome juunikuist pommitamist, antakse neile nõukogude lennuväe rünnakutele täiesti hämmastav „seletus“. Tuleb välja, et need olid puhtalt „kaitse-eesmärgilised rünnakud vaenlase lennuväljade pihta“. Järelkult kujutasid 22 Soome pommitajat (mille seas olid parimateks lennukiteks inglise „Blenheimid“ – meie „lootusetult vananenud“ SB analoogid) endast niisugust ohtu Leningradile, et ainult ennetav löök võis linna päästa! Ainuüksi 162-st uusimast MiG-3 hävitajast jäi väheks tulevaste rünnakute tõrjumiseks. Avame näiteks M.N.Koževnikovi soliidse monograafia ja loeme sealt järgmist:

„...vaenlase lennuväegruppeeringu nõrgendamiseks ja Leningradi vastu planeeritava löögi nurjamiseks käskis Peakorter ette valmistada ja läbi viia massilised löögid Soomes ja Põhja-Norras asuvate lennuväljade pihta, kus baseerusid Saksamaa 5.õhulaevastiku ja Soome lennuväeosad...“

Vaat see on tase! Vaat see on meistritöö! Üksainus väike sõna – „ja“ – ning kõik pöördub pea peale.

Sakslaste poolt 1940.a kevadel okupeeritud Norra lennuväljadel asusid Luftwaffe väeosad, nende seas ka ülalmainitud pommitajate grupp II/KG-30. Ning need pommitasid tõesti sõja esimestest päevadest alates Murmanski linna ja sadamat ning Kirovi raudteed.

Kuid Soome lennuväljadel ei olnud ühtegi Luftwaffe eskadrilli ning kaitsta nende eest Lenini linna tuli hoopis teisest suunast – edelast - läheneva vaenlase eest. Soome lennuväljadel baseerus Soome lennuvägi, millel oli sõja lõpuni Mannerheimi käsu kohaselt keelatud kõik lennud Leningradi kohal. Seda käsku täideti rangelt ka siis, kui 25. juunil 1941.a alanud sõja rindejoon asus aeglase pommitaja mõneminutilise lennu kaugusel Palee väljakust. Ent isegi enne selle sõja algust ei kujutanud Soome lennuvägi oma tehnilise mahajäämuse ja vähearvulisuse tõttu Punaarmee jaoks suurt probleemi. Vaat sellepärast polnudki Soome lennuväljad ainukesed ja isegi mitte kõige tähtsamad rünnakuobjektid.

Leningradi SRK vägede mobiliseerimise ja hargnemise katteplaanis olid lennuväe ülesanded formuleeritud äärmiselt täpselt:

„...p.6. Lennuväe aktiivsete löökidega haarata ülevõim õhus ning võimsate löökidega peamiste raudteesõlmede, sildade, ülepääsude ja vägede grupeeringute pihta aeglustada vaenlase vägede koondumist ja hargnemist...“

Teiste sõnadega öeldes oli Soome lennuväe hävitamine küll ette nähtud, kuid **ainult ühe osana** üldisest, sugugi mitte kaitseplaanist – sest „vaenlase vägede hargnemist“ saab segada ainult ühel juhul – kui vaenlane alustab seda hargnemist **PEALE** teie kallaletungi algust.

Kuid seltsimees Koževnikov ajas sõna „ja“ abiga kõik ühte hunnikusse: Soome ja saksa lennuväe; Soome lennuväljad ja sakslaste poolt hõivatud Norra lennuväljad; alanud Nõukogude-Saksa sõja tingimustes absoluutselt seaduslikud nõukogude lennuväe rünnakud Põhja-Norras asuvate saksa lennuväljade pihta (kui selliseid rünnakuid üldse sooritati) ja selle riigi massilise pommitamise, kelle neutraliteeti stalinlik valitsus lubas austada.

Umbusklik lugeja juba tunnetab altvedamist. Kohe hakkab autor viitama mingitele „allikatele“, millest järeldub, et saksa lennuväge Soomes polnud. Aga mis „allikad“ need sellised on ja kas neid võib uskuda?

Küsimus on tõesti tähtis. Jutt käib sõjast ja rahust. Seepärast viitame sellisele „allikale“, mille võltsimine on võimatu.

„Kahekümne teisel juunil, täpselt kell neli, pommitati Kiievit ja meile teatati...“ Täpselt nii, nagu lauldakse selles lihtsas laulukeses, kõik toimuski. Kiievit pommitati ja Minskit ja Kaunast ja Riit ja Sevastopolit ja Odessat... **Aga miks ei pommitatud Leningradi?** Kas siis saab võrrelda kõigi eelpool nimetatud linnade sõjalist, majanduslikku ja poliitilist tähtsust Leningradi omaga?

Seltsimees Stalin teatas 17. aprillil 1940.a Punaarmee kõrgema juhtkonna nõupidamisel peetud kõnes, et Leningradi on koondunud kolmandik NSVL-u sõjatööstusest. Selles küsimuses võib teda uskuda. Oma tööstust teadis ta paremini paljudest rahvakomissaridest, keda ta tavaliselt laskis maha iga kahe aasta tagant. Peale selle oli Leningrad veel tähtis raudteesõlm ja laevastikubaas ning riigi peamine laevaehitustehas. Kuidas siis sakslased selle linna unustasid?

Aga nad ei unustanudki. Just sellepärast kihutasidki Mansteini ja Reinhardti tankikorpused kaotustest hoolimata üle Daugava Pihkva poole, just sellepärast võttiski Hitler 1941.a augustis Moskva suunalt ära veel ühe (39.) tankikorpuse ja suunas selle Leningradi peale – sest saksa väejuhatuse sai aru Neeval asuva linna tähtsusest. Ja kui pealetungiva Wehrmachti järel baseerusid Novgorodi ja Pihkva lennuväljadele 1.Õhulaevastiku lennugrupid, alustasid nad metsikut Leningradi pommitamist.

Nii et lugupeetud lugeja, kui te tahate kindlalt teada, kas oli saksa lennuväge 25. juunil Soome lennuväljadel – küsige vanadelt leningradlastelt, kas nad mäletavad Leningradi pommitamist sakslaste poolt 1941.a **JUUNIS?**

Pöördume uuesti tagasi lennuväe peamarssali memuaaride juurde:

„...ka meie ringkonna maaväed valmistusid vaenlasele vastulöögi andmiseks. Kõik olid tol ajal veendunud, et meie ringkonna vägedel tuleb tegutseda ainult nõukogude-soome piiril, Barentsi merest Soome laheni. Mitte keegi ei osanud ette näha, et sündmused hakkavad väga ruttu arenema hoopis teistmoodi, kui me enne sõda planeerisime...“

Vaat nii. Kui poleks olnud seda kahetsusväärset Hitleri-poolset häirimist, oleksid nõukogude väed hakanud jälle „tegutsema“ kogu Soome piiri ulatuses, Läänemere kuni Barentsi mereni. A.A.Novikovi memuaarid avaldati 1970. aastal. Tükk aega enne „Jäälõhkujat“... Ärme hakkame marssali sõnade kallal norima. Inimesele on omane eksida. Ütled kogemata tõe välja ja aja siis pärast seda sõna taga... Vaatame parem, mida kirjutasid sel ajal nõukogude keskajalehed, kus iga sõna kontrollis tosinkond avalikku ja salajast tsensurit.

24. juuni „Izvestija“ teatas (esialgu küll viitega „Rootsi allikatele“) sellest, et „suur enamik Soome elanikkonnast on rahulolematu valitseva režiimiga“. Vaat niimoodi. Kolmandat päeva käib sõda, „vaenlase esimeste löökide tagajärjed osutusid katastroofilisteks“, aga „Izvestija“ on mures piiritaguste „klassi-vendade“ rahulolematuse pärast...

28. juunil, kui kõik ettevalmistused olid lõppenud, hakkas jälle peale eelmisest „vabastusretkest“ saadik nii tuttav ähvardav urin:

„...jälle on naftaliinist välja võetud ja sooma fašistide etteotsa pandud vanadusnõder, vereplekiline Mannerheim... saksa fašistide holopid saavad varsti seda, mida nad on ära teeninud...“

Kogu see retoorika kordas peaaegu sõna-sõnalt 26-29. novembri 1939.a „Pravda“ pealkirju, kus see väärikas ajaleht väljendus järgmisel viisil:

„...narr peaministri ametikohal... on vaja õpetust anda jultunuks läinud sõjarditele... marutõbised koerad saavad hävitatud...“

29. juunil 1941.a ilmus „Izvestijas“ suur artikkel „Piiril“. Iga rea järel korraldati seal mõtet, et Soome „vabastusretk“ jätkub varsti:

„...me oleme jälle jõudnud kohtadesse, mida me mäletame lahingupäevilt, mil valgesoome üksused taganesid segaduses purustavate löökide all...“

...suurel lagendikul kõrgete mändide keskel seisid hiljutistest sõjaretkedest osalejad...

...nende rahulik võidukindlus põhines Karjala maakitsusel peetud karmides lahingutes saadud kogemustel.

Paljudele noortele võitlejatele on see juba kolmas kampaania...

...Ma osalesin sõjas valgesoomlastega. Nüüd nagu tolgi korral on minul ja kõikidel teistel inimestel vaid üks mõte, üks soov...“

Ühe sõnaga – „...принимай нас, Суоми-красавица...“ („võta meid vastu, Soome-kaunitar“ – originaalis kõlab liiga hästi, et seda lihtsalt tõlkida. – Tõlkija märkus)

Üks kõige meeldejäävamaid ja eredamaid kohti V.Suvorovi triloogias on see, kus ta inglise superkompuutril modelleeris 1939/40 aasta Talvesõda. Mäletate, et V.Suvorov andis sellised algandmed: lumekatte poolteist meetrit, temperatuur miinus 35 kraadi, raudbetoonist dotid mitmemeeetrilise kattega jne. Ning kuidas selle peale superkompuuter lampidega ehmunult vilgutades vastas, et ilma aatompommita on võimatu „Mannerheimi liinist“ läbi murda. Parema ärge proovige.

Kahju, väga kahju, et Suvorov ei kasutanud võimalust ja ei küsinud supermasinalt, mida too arvab Punaarmee juuniku (1941. aastal) pealetungivõimaluste kohta Soome rindel: lumekatte paksus – null sentimeetrit, betoonkatte paksus mitteeksisteerivatel dootidel – null sentimeetrit, maheda põhjamaise suve temperatuur – 20 kraadi sooja.

Ründajatel on kolmekordne ülekaal suurtükiväes, absoluutne ülekaal õhus. Punaarmee tagalas on tohutu suur linn võimsa remondi-, tööstus- ja hospitalibaasiga. Põhjarindel oli vähemalt kaheksakordne ülekaal tankides. Miinimum. Sest peale 1. ja 10. mehkorpuste oli veel iga viieteistkümmene laskurdiviisi koosseis oma luurepataljon, mis oli relvastatud kergete ujutankidega. Need sobisid ülihästi lahingutegevuseks Karjala jävede keskel. Ainuüksi neid tanke oli Leningradi SRK koosseisus 1. juuni 1941.a seisuga 180 tükki. Arvestame ka seda, et enamiku Soome 86-st tankist moodustasid nõukogude trofeetankid T-26 ja BT, mis saadi saagiks Talvesõja käigus. Nende tehniline seisukord oli kahtlemata vilets, arvestades täielikku varuosade puudumist ja tankide seisukorda nende hõivamisel.

Millega siis peale aatompommi võisid soomlased peatada Punaarmee triumfimarsi Helsingforssi?

Situatsioon Põhjarindel, kus vähearvuline ja aeglaselt tegutsev vaenlane ei suutnud segada Leningradi SRK vägede plaanipärasest mobiliseerumist ja hargnemist, oli teatud mõttes unikaalne. **Samal ajal kui läänepiiridel 22. juunil 1941.a alanud Wehrmachti kallaletung katkestas plaanipärase vägede mobiliseerumise ja hargnemise, jätkas Põhjarinne tegutsemist ranges vastavuses ennesõjaaegsetele plaanidele.** 17. juunil 1941. aastal alanud hooratta liikumist ei suutnud peatada ei hitlerlaste kallaletung ning isegi mitte sakslaste läbimurre üle Daugava. Pööramata tähelepanu neile „segavatele pisiasjadele“, jätkas Põhjarinde juhatus samm-sammult Soome sissetungimise stsenaariumi arendamist. Vaat sellepärast võib 25. juunil alanud lahingutegevus Soome rindel **olla teatud määral mudeliks mittetoimunud „Groza“ plaanile.**

Mõned autorid on kirjutanud (ja paljud lugejad nõustusid sellega), et 1941.a. suvel oli Punaarmee suuteline jõudma Berliini (kui sakslased poleks ennetanud). Viiburist on Helsingisse palju vähem maad. Ja vaenlane oli tunduvalt nõrgem. Ja esimese löögi andis Punaarmee.

Kuid Helsingisse ei jõutud. Aga kui ilusti oli kõik planeeritud...